

N. Raos *

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada
Ksaverska cesta 2, p.p. 291
10 001 Zagreb

Dvanaest zvjezdica

Upravo čitam jednu lijepu, čitku, a nadasve lucidnu knjigu o povijesti i značenju mitologije.¹ I što kaže? Kaže da se prekretni moment u ljudskoj povijesti zbija kada su se 3500 godina prije Krista bogovi preselili sa zemlje na zvjezdano nebo. Do tada su naime ljudi vidjeli bogove u životinjama (prvi je takav bog bio, u doba pečinskog čovjeka, medvjed), biljkama i ljudima – jer kralj je bio bog ili barem njegov potomak. No kada su se bogovi, kao što rekoh, preselili na nebo, sve se promijenilo. Kraljevi su postali službenici, a svećenici tumači. Svaka je zvijezda odgovarala jednome božanstvu, pa su se onda prema zbivanjima na nebu mogla predvidjeti zbivanja na zemlji. Jedne su zvijezde jačale, druge slabile, jedne su zasjenjivale druge, a bilo je i zvijezda koje su se jedna drugoj približavale radi nekakvih svojih razgovora. Sve što se događalo na zemlji bilo je podređeno onome što se zbivalo na nebu. Ljudi su, uključujući i kraljeve, bili samo slijepi izvršitelji nebeske volje. Sve je ovisilo o zvijezdama. Samo, kojim zvijezdama?

Mitovi ne nastaju tek tako, oni nisu izmišljotine nekog maštovitog čovjeka koji je živio prije mnogo tisuća godina – učimo iz spomenute knjige Josepha Campbella – nego iza njih stoji duboko značenje, koje se ponekad proteže do špilje naših predaka. S tom mišlju na umu trebamo se zamisliti i nad dvanaest zvjezdica na zastavi Europske unije.

Tih dvanaest zvjezdica na zastavi određuje naš život. Jer što rade političari? Donose odluke prema odlukama Europske unije. Što rade zakonodavci? Pišu zakone prema uputama Europske unije. Što rade pravници? Tumače propise Europske unije – baš kao što su nekoć svećenici tumačili volju bogova iz kretanja zvijezda. A što rade naši znanstvenici?

Pišu projekte. I što još? Pišu izvještaje za te projekte.

Tragedija hrvatske (a valjda i europske) znanosti. Koga god od kolega zamolim da nešto napravi, da nešto napiše, kad god mu predložim da nešto zajedno pokrenemo ili napravimo, dobivam standardni odgovor: “Ne pitaj me ništa, u poslu sam do grla, pišem projekt.” Da bar kaže kako piše znanstveni rad. Jer pisanje znanstvenog rada sređuje misli, otvara vidike, upoznaje autora

s literaturom koju inače ne bi čitao i susreće ga s ljudima, u liku urednika i recenzenta, s kojima se ne bi susretao. Na kraju uči čovjeka pisati, ma kako jezik kojim se pišu znanstveni radovi bio štur. U pisanju je bitno bogatstvo misli, a kako ih potom uobličiti u rečenice, više je stvar tehnike i rutine negoli talenta. No koja korist od pisanja projekata i izvještaja za njih?

Da vam pravo kažem, to mi je bio najteži posao dok sam još radio u institutu. Ispunjavanje formulara. Vjerovali ili ne, ali još sam kao apsolvent znao pitati bruce kako se ispunjava nacional, ako se još danas tako zove onaj formular za upis u sljedeći semestar. Kao što se slikari groze od tehničkog crteža tako se i pisci groze od formulara. Slikanje ili pisanje za umjetnika je prostor slobode, a sada se sve zatvara u nekakve okvire, zabrane, stroga i nerijetko glupa pravila. A slijeđenjem tih pravila zatvara se i ljudska misao.

“Nisam našao nikakav efekt”, rekoh svojem voditelju na postdoktorskom studiju u Sjedinjenim Državama, da bih potom nastavio: “No moglo bi biti riječ o nekom drugome efektu, no za to će nam trebati ultracentrifuga.” Već sljedećeg dana radio sam novu seriju pokusa služeći se tim instrumentom koji se već nalazio u laboratoriju. (A da ga nije bilo, naručili bismo ga, te za nekoliko dana dobili.)** No kako bi to u nas bilo? Prvo nema ultracentrifuge, a da bi se dobila treba je kupiti. Da bi ju se kupilo, trebalo bi pisati (tri mjeseca) novi projekt, a onda uz dobru sreću čekati šest mjeseci da se odobri. Onda bi trebalo raspisati javni natječaj. Pa čekati da dođu ponude. Onda oformiti komisiju koja će te ponude razmotriti i najbolju odabrati. I tako dalje i tako dalje. Sve u svemu dobra godina dana. A za to vrijeme što raditi? Istraživati nema smisla dok ne dođe ultracentrifuga. I što raditi? Čekati, čekati, čekati... Ili, bolje reći, ispijati kavicu s kolegama i kukati kako svi radimo za malu plaću.

A zapravo ne bismo smjeli kukati, nego prihvatiti sudbinu kakva nam je zapisana u zvijezdama. Zvijezdama Europske unije.

Literatura

1. J. Campbell, *Myths to Live by*, Penguin Compass, 1972.

* Dr. sc. Nenad Raos
e-pošta: raos@imi.hr

** Jedino što sam u Sjedinjenim Državama čuo protiv kupovanja instrumenta bilo je upozorenje šefa laboratorija suradnicima da malo pripaze što naručuju, jer ne valja kupovati instrument za samo jedan pokus. Tamo se sasvim drugačije raspolaže novcem. Šef laboratorija nastupa kao poduzetnik, on slobodno određuje što će se kupovati, a što neće, što treba a što ne treba za istraživanje.